

Tillämpade studier, 20p
2000-12-20
Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Juridiska institutionen
Nicklas Liberg

Handledare
Professor Christina Ramberg

Vem ansvarar för misstag som sker vid e-handel?

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

1	<u>INLEDNING</u>	6
1.1	<u>BAKGRUND</u>	6
1.2	<u>SYFTE</u>	8
1.3	<u>AVGRÄNSNINGAR</u>	9
1.4	<u>METOD</u>	9
2	<u>KONFLIKTER RÖRANDE MISSTAG</u>	11
2.1	<u>FELMÄRKTA TV-APPARATER I SKYLTFÖNSTER UFR1985.877</u>	11
2.2	<u>MJUKVARUFEL</u>	11
2.3	<u>ANNONS MED MOBILTELEFONER</u>	12
2.4	<u>KÖP AV AKTIER</u>	12
2.5	<u>FORTSATT FRAMSTÄLLNING</u>	12
3	<u>AVTALSLAGENS UPPBYGGNAD</u>	13
3.1	<u>ÄR AVTALSLAGEN TILLÄMPLIG PÅ E-HANDEL?</u>	13
3.1.1	<u>Funktionell ekvivalens</u>	13
3.2	<u>AVTALSLAGENS UPPBYGGNAD</u>	14
3.2.1	<u>Bindande rättshandling</u>	14
3.2.2	<u>Är erbjudanden på en hemsida ett bindande anbud?</u>	14
3.2.3	<u>Återkallelse av en rättshandling</u>	15
3.2.3.1	<u>7§ AvtL</u>	15
3.2.3.2	<u>39§ AvtL</u>	16
3.2.4	<u>Oskäliga avtal</u>	18
3.2.5	<u>Meddelande som försenas eller ej kommer fram</u>	18
3.2.6	<u>Misstag</u>	19
3.2.6.1	<u>Förklaringsmisstag</u>	19
	<u>Ond tro?</u>	21
	<u>Hemsidor</u>	23
3.2.6.1.1	<u>"Objektiva" förklaringsinnehållet</u>	23
4	<u>VEM ANSVARAR FÖR FÖRKLARINGSMISSTAG SOM SKER VID E-HANDEL?</u>	25
5	<u>BEFORDRINGSFEL</u>	27
5.1	<u>TILLÄMPLIGHETEN AV 32 § 2 ST AVTL PÅ E-HANDEL</u>	27
5.1.1	<u>Argument för en tillämpning av 32§ 2 st AvtL</u>	27
5.1.1.1	<u>Ska man tillämpa 32 § 2 st AvtL på elektronisk befordran?</u>	28
5.2	<u>INTERNATIONELL UTBLICK</u>	29
5.2.1	<u>PECL</u>	29
5.2.2	<u>UNCITRAL</u>	29
6	<u>DE LEGE FERENDA</u>	31
6.1	<u>EU</u>	31
6.2	<u>SVENSK LAG</u>	31
6.3	<u>UETA</u>	32
7	<u>SKADESTÅND</u>	34
7.1	<u>HUR SKALL AVTALSBROTT DÅ DET SKER ETT MISSTAG VID E-HANDEL REGLERAS?</u>	34
7.1.1	<u>Negativt kontraktssintresse</u>	34
7.1.2	<u>Positivt kontraktssintresse</u>	35
7.1.3	<u>Vilken lösning är att föredra de lege ferenda?</u>	35
8	<u>RÅD TILL FÖRETAG</u>	38
9	<u>AVSLUTNING</u>	39

KÄLLFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

En del av Internet är elektronisk handel, även kallad e-handel. Rättsutvecklingen sker idag allt mer på ett internationellt plan. E-handel bidrar till globalisering. Med den nya tekniken uppstår det misstag som beror på olika faktorer.

I denna uppsats ligger tyngdpunkten på frågeställningen:

Vem ansvarar för misstag som sker vid e-handel?

I det svenska rättssystemet finns det regler som tar sikte på misstag i avtalslagen, en lag som är generell och inte fastlåst vid ett visst medium, vilket gör att reglerna även går att tillämpa på misstag vid e-handel. De regler som behandlar misstag finns i 32§ AvtL. I första stycket behandlas förklaringsmisstag och i andra stycket behandlas befordringsfel.

Förklaringsmisstag innebär att viljeförklaringen får ett annat uttryck än åsyftat. Då det sker ett förklaringsmisstag vid e-handel är det min uppfattning att 32 § 1 st AvtL är tillämplig. 32§ 1 st AvtL bygger på den s k tillitsprincipen, som syftar till att ge ett skydd åt godtroende medkontraahenter, vilket betyder att det är avsändaren som skall ansvara för misstag såvida motparten var i god tro. Om motparten var i ond tro beträffande den felaktiga viljeförklaringen har motparten inte fäst någon tillit till viljeförklaringen och därför blir avsändaren inte bunden vid sitt misstag.

Befodringsfel är fel som uppstår vid befordring av ett meddelande. Felet är inte orsakat av den person som har givit viljeförklaringen, utan av någon som han har anlitat för att framföra viljeförklaringen. Den regel som reglerar befordringsfel finns i 32 § 2 st AvtL och lägger risken för förvanskning på mottagaren. 32 § 2 st AvtL är dock inte tillämplig då det handlar om elektronisk befordran. En anledning till det är att om det skulle ske en förvanskning vid överföringen av ett elektroniskt meddelande skulle det vara ovanligt att det inte skulle framgå för mottagaren att meddelandet var förvanskat. Vanligtvis är inte endast en siffra förvanskad utan hela eller stora delar av meddelandet skulle framstå som obegripliga teckenserier. Det skulle då framgå för mottagaren att meddelandet var förvanskat, varför mottagaren inte skulle kunna fästa någon tillit till meddelandet. Detta skulle leda till att det inte skulle finnas något skyddsvärt intresse hos mottagaren av meddelandet.

En annan anledning till varför 32 § 2 st AvtL inte är tillämplig vid elektronisk befordran är att det skulle bli utredningssvårigheter om man skilde på förvanskning som skedde vid elektronisk befordran och förvanskning som skedde vid maskinella fel. Ett samhälle där man skilde på förvanskning vid befordring och förvanskning vid maskinella fel skulle inte vara rättssäkert och förutsebart p g a att det skulle bli svårt att härleda felet till sin källa. Att tillämpa 32 § 2 st AvtL på elektronisk befordran skulle även hämma omsättningens intresse eftersom ingen skulle kunna fästa tillit till elektroniska meddelanden.

En tillämpning av 32§ 2 st AvtL skulle även vara otidsenligt. Det skulle dessutom vara en tillbakagång till den sk viljeteorin, något som skulle vara oförenligt med grunderna i avtalsrätten som bygger på den s k tillitsteorin.

Jag anser därför att det enligt gällande rätt är avsändaren som ansvarar för befordringsfel, något som harmoniserar med PECL, Principles of European Contract Law, som är det europeiska försöket till harmonisering av kontraktsrätten och UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, som är ett försök från FN till harmonisering av elektronisk handel.

De lege feranda anser jag att Sverige bör översätta USAs IT-lag UETA, Uniform Electronic Transactions Act, som bl a behandlar misstag vid e-handel. UETA lägger större risk på mottagaren än vad som är fallet enligt både amerikansk och svensk rätt. Huvudregeln enligt UETA är att det är mottagaren som bär risken för att ett misstag sker vid e-handel. Riskallokeringen visar att lagstiftaren till UETA i mindre grad vill skydda tillit hos mottagaren då misstaget sker vid e-handel. Denna lösning går även i samma riktning som EGs e-handelsdirektiv. Sverige skall implementera direktivet senast år 2002.

Om en part hävdar att det har skett ett misstag vid e-handel, men ändå blir bunden vid sitt misstag p g a att motparten inte kan anses vara i ond tro, är det viktigt att utreda vilka påföljder som är aktuella om den part som har gjort misstaget vill komma ifrån bundenhet, d v s bryta avtalet. Den påföljd som blir aktuell är skadestånd. Jag anser att den part som inte uppfyller sin del av avtalet skall ersätta motparten med det positiva kontraktsintresset, vilket betyder att han skall försätta motparten i samma ekonomiska läge som om avtalet hade fullgjorts. Anledningen till det är att det i 39 § AvtL finns en möjlighet att komma ifrån bundenhet av den felaktiga viljeförklaringen genom att meddela motparten att man inte vill vara bunden av viljeförklaringen. En förutsättning för att komma ifrån bundenhet är att

motparten inte har hunnit vidta några dispositioner med anledning av den felaktiga viljeförklaringen. Eftersom denna reglering finns i svensk avtalsrätt finns det enligt min mening starka motiv till varför den part som blir bunden av sitt misstag, men inte uppfyller sin del av avtalet, skall ersätta motparten det positiva kontraktsintresset. Denna lösning harmoniserar med principen om att det inte skall vara billigare att bryta ett avtal än att uppfylla det. Vid e-handel finns det inga direkta kostnader för att ingå avtal, varför en regel som innebär att en part som inte vill vara bunden av sitt misstag skall ersätta motparten det negativa kontraktsintresset, är helt utan verkan. Under arbetets gång har jag dock inte lyckats finna ett enda fall där Högsta domstolen i Sverige har tillämpat regeln i 39 § AvtL. På Internet sker allting väldigt snabbt, ofta sker informationsutbytet helt automatiskt. Att då inte ha en möjlighet att komma ifrån bundenhet av sitt misstag p g a att mottagaren har tagit del av meddelandet är enligt min mening för strängt. Jag anser därför att det bör blåsas liv i 39 § AvtL.

För företag är det viktigt att avtala med motparten om fördelning av risken för misstag i datakommunikationen dem emellan. Risken för misstag kan t ex regleras i ett EDI-avtal.

Det är även viktigt för företagen att reglera frågan om bundenhet i avtalet. Företagen bör helt enkelt göra hemsiderbjudande oförbindande och möjliga att återkalla för företagen.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Sedan WWW introducerades har användningen av Internet ökat kraftigt i världen. Sverige är inget undantag. Vi är snarare ett av de länder där användningen idag ökar snabbast.¹ Internet är ett elektroniskt vägnät, som sammankopplar miljontals datorer och användare. Detta kraftfulla vägnät möjliggör ögonblickligt utbyte av information oavsett var i världen man befinner sig. Det spelar ingen roll om kunden befinner sig i exempelvis Sverige eller i Australien. Med Internet kan företag nå ut globalt till kunder över hela världen. Tidsskillnaden mellan länder spelar heller ingen roll, då Internet är tillgängligt 24 timmar om dygnet. Tekniken skapar kostnadseffektiva förutsättningar, då stora mängder information kan spridas till en stor krets personer till låg kostnad.² Tekniken gör det också möjligt att låta datorer sköta pedagogiska uppgifter som tidigare krävde kostsam personlig arbetsinsats. Marknadens globala räckvidd och kostnadseffektiva förutsättningar skapar stora möjligheter både för individer och samhället i stort.

En del av Internet är elektronisk handel, även kallad e-handel. E-handel är en typ av distansavtal. I dagens samhälle tror många att e-handel går till så att de ”kopplar upp” sig mot säljarens dator och att avtalet ingås där säljaren har sin dator. Detta är en felaktig uppfattning. Det som sker är att köparen begär hem kopior av dokument från säljarens webbsida. Kopiorna sänds hem till köparens dator där han kan förflytta sig mellan olika webbsidor genom att klicka på musen. Det är denna företeelse man brukar benämna att ”surfa” på nätet. Köparen beställer sedan varan han önskar genom att fylla i beställningen på kopian av dokumentet och sedan skicka tillbaka beställningen elektroniskt till säljaren. Detta kan jämföras med ett traditionellt avtalsslut via brev. Skillnaden är att det är snabbare, bekvämt för köparen, transaktionskostnaderna blir mindre, säljarens kostnader reduceras och priserna på varorna blir lägre.

¹ SOU 1997:18, svenska delen av Internet, bilaga 6, sid 2

² Hultmark Christina, Konsumentskydd på Internet – rättsekonomiska synpunkter, Särtryck ur Juridisk tidskrift, 1998-99 nr1, sid 81

Den nya tekniken möjliggör att information kan utväxlas snabbt. I den nya tekniken uppstår det misstag, som beror på olika faktorer. Det kan t ex vara en säljare som anlitar någon att göra hans hemsida, som av någon anledning programmerar in fel värden på hemsidan. Vad gäller då? Kanske använder sig säljaren av en automatisk bekräftelse. Kan säljaren ändå återkalla anbudet och hävda att det rör sig om ett förklaringsmisstag? Vem står risken för mjukvarufel? Frågorna är många, svaren är osäkra.

När det gäller förklaringsmisstag kan man se två motstående intressen. Det ena intresset representeras av den som har avgivit viljeförklaringen, som vill komma ifrån sitt erbjudande. Det andra intresset är att skydda mottagarens tillit till meddelandets riktighet.³ Frågan är vems intresse som väger tyngst då misstaget sker vid e-handel.

Är Ni ett företag som säljer eller köper via Internet? Är Du en person som inte vet vad som gäller då Du ska handla något via Internet? Den här uppsatsen är i så fall skriven för Dig.

³ Zweigert K, Kötz H, An Introduction to comparative Law, 3:uppl, Oxford University Press, Oxford, 1997, sid 423

1.2 Syfte

I den här uppsatsen vill jag undersöka om och hur ansvaret fördelas om det sker ett misstag vid e-handel. Jag har därför valt att lägga tyngdpunkten i uppsatsen på frågeställningen:

Vem ansvarar för misstag som sker vid e-handel?

Vad händer om det vid e-handel blir fel i informationen mellan köpare och säljare? Vem ansvarar för förklaringsmisstag och befordringsfel? Vad är en befordring? Detta är några av de frågeställningar jag har stött på under arbetets gång.

I denna uppsats vill jag öka förståelsen för sambandet mellan IT och juridik.

Uppsatsens syfte är att utreda om, och i så fall vilka, befintliga lagregler om misstag som går att tillämpa vid e-handel via Internet. Detta för att se om det kanske krävs nya regler på området för misstag.

Ett annat syfte är att upplysa och ge vägledning åt företag och fysiska personer om vad som gäller då e-handel sker via Internet. Syftet är att skapa en tryggare känsla hos de som vill anpassa sig till teknikens utveckling.

Jag skall även försöka ge råd till företagen hur de kan skydda sig mot ansvar för misstag vid e-handel, antingen genom tekniska procedurer eller avtal om ansvarsfördelning vid misstag vid e-handel.

1.3 Avgränsningar

I uppsatsen kommer jag inte att skriva om hela Internet, utan endast den del som berör e-handel. Inom området för e-handel kommer jag varken att skriva om hur själva betalningen går till, marknadsföring eller digitala signaturer, utan endast om det som berör misstagsproblematiken.

Med misstag menar jag de misstag som åsyftas enligt 32§ Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.⁴ Jag kommer inte att behandla motivvillfarelse, som är misstag vad beträffar underlaget för avtalet eller dess följder.⁵

Regler om misstag skiljer sig från land till land. Det spelar därför roll vilket lands lag som blir tillämplig. Tyvärr ryms inte denna intressanta frågeställning inom ramen för denna uppsats. I uppsatsen kommer jag därför inte att skriva om lagval och jurisdiktion.

1.4 Metod

Det är idag svårt att veta vad som gäller om det sker ett misstag vid e-handel, p g a att det inte finns någon uttrycklig lag eller praxis som speciellt tar sikte på misstag vid e-handel. Avsaknaden av uttryckliga lagregler har bidragit till att det har uppkommit ett flertal situationer vid e-handel där det har skett ett misstag, men ingen har vetat vad som gäller. Beställaren har t ex velat köpa en viss vara till ett visst pris, medan säljaren inte har velat sälja varan till det felaktiga priset. Detta har gjort att det har uppstått en konflikt mellan beställaren och säljaren. Eftersom det är en relativt ny företeelse med e-handel finns det dock inte så många konflikter som har prövats i domstol med anledning av misstag vid e-handel.

Inledningsvis kommer jag att belysa några konflikter som har uppkommit rörande misstag, vare sig det handlar om e-handel eller traditionell handel. Avsikten är att ge en bild av hur konflikter ser ut och hur de uppkommer. Jag kommer i detta avsnitt att göra läsaren uppmärksam på problemen som finns genom att analysera konflikterna från olika perspektiv.

⁴ Förkortas AvtL

⁵ Ramberg Jan, Hultmark Christina, Allmän avtalsrätt, 5:e uppl. Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1999, sid 166

Jag kommer att se det utifrån konsumentens och utifrån företagets sida. Jag kommer i detta avsnitt inte att presentera några förslag till lösningar, utan endast föra upp relevanta problem till ytan.

Därefter följer en genomgång av gällande rätt, som tar sin utgångspunkt i AvtL, dess förarbeten, praxis och doktrin.

Avtalslagen tillkom först 1915 och Internet och misstag vid e-handel var något man inte tänkte på då lagen kom till. Detta gör att jag måste tillämpa förarbetena till avtalslagen med försiktighet, då jag försöker finna svar på hur ansvaret för misstag vid e-handel skall regleras. På grund av att förarbetena måste tillämpas med försiktighet är det viktigt att komplettera avtalslagen med sedvänja och allmänna principer, som jag har funnit beskrivna i doktrin.

E-handel bidrar till globalisering. Rättsutvecklingen sker idag allt mer på ett internationellt plan. Jag kommer därför att studera UNIDROIT Principles, som är ett försök att harmonisera avtalsregler globalt, PECL, som är den europeiska motsvarigheten till UNIDROIT Principles, UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, som är ett försök från FN till harmonisering av elektronisk handel, CISG, som är den internationella köplagen, e-handelsdirektivet i EU, samt UETA, som är en lag i USA som reglerar vad som gäller vid elektroniska transaktioner. Tanken är att jag skall försöka finna tendenser som pekar på vem som lämpligen bör bära ansvaret för misstag samt försöka finna ledning i om och, i så fall, hur det svenska rättssystemet bör ändras.

2 Konflikter rörande misstag

I detta avsnitt kommer jag att belysa några konflikter som har uppstått på området rörande misstag.

2.1 Felmärkta TV-apparater i skyltfönster UFR1985.877⁶

Konflikten jag har valt att kalla ”tv apparater i skyltfönster” uppstod i Danmark i början av 1980-talet. Danmark har en motsvarighet till vår svenska reglering angående misstag. Bakgrunden till konflikten var att en person gick förbi ett skyltfönster, där det stod tre TV-apparater på varandra. På en av TV-apparaterna satt en prislapp där priset angavs till drygt 4000 danska kronor. Personen tog ett fotografi på TV-apparaterna och hävdade att han skulle få köpa alla tre TV-apparaterna för drygt 4000 danska kronor. Säljaren hävdade att priset avsåg en TV-apparat. Konflikten ledde så småningom till domstol, där säljaren hävdade att det rörde sig om ett förklaringsmisstag. Kunden hävdade god tro. Danska Højesteret ansåg att det förelåg ett bindande anbud, men gav inte kunden rätt att köpa TV-apparaterna, då kunden ansågs vara i ond tro p g a att han hade säkrat sig med bevis då han tog ett fotografi på TV-apparaterna.⁷

I denna konflikt fick alltså säljaren rätt p g a att kunden var i ond tro, men vad hade hänt om en liknande situation hade utspelat sig på Internet? Skall man skydda godtroende personer?

2.2 Mjukvarufel⁸

Nästa konflikt uppstod på Internet 2000. Det var företaget Argos som var säljare. Meningen var att Argos skulle erbjuda Sony TV-apparater för £299.99 minus £30 i rabatt, dvs det totala priset skulle vara £269.99. P g a ett mjukvarufel kom priset att bli felaktigt angivet till £3.00. Ryktet spred sig snabbt på Internet och många personer gick in och beställde TV-apparater. Vissa beställde dussintals. Argos vägrade leverera TV-apparaterna och hävdade att beställarna inte hade fått en bekräftelse på att Argos hade accepterat deras beställningar. Enligt Argos förelåg det inte ens ett avtal mellan företaget och beställarna. Några av beställarna var advokater, som hävdade att Argos var bundna av sitt anbud på Internet.

⁶ U1985.877H. Se även Mads Bryder Andersen, Grundlæggende aftaleret, Christian Ejlers forlag, København, 1997, sid 312

⁷ Det är omdiskuterat huruvida föremål i ett skyltfönster skall anses utgöra ett anbud eller endast ett utbud. Se vidare, Axel Adlercreutz, Avtalsrätt I 10:e uppl. Studentlitteratur, Lund, 1995, sid 52.

⁸ Jean Eaglesham and Paul Taylor, Financial Times xx/xx-00, sid XX.

Argos chef uttalade att Argos visserligen har många bra erbjudanden, men att en TV-apparat inte kan kosta £3.00. Argos hävdade vidare att beställarna var i ond tro. Frågan var vem som skulle få rätt; Argos eller beställarna? Om Argos tvingades fullfölja beställningarna och leverera TV-apparaterna så skulle Argos förlora mycket pengar per TV-apparat. Om inte Argos blev tvingade att fullfölja beställningarna skulle beställarna å andra sidan inte få någon TV. Är detta en konflikt som innefattas i begreppet förklaringsmisstag? Vem skall stå för fel som beror på ett mjukvarufel?

2.3 Annons med mobiltelefoner⁹

Den tredje konflikten jag skall belysa är en konflikt som uppstod i Sverige under hösten 2000. Det var internetbutiken Yatack som på sin hemsida erbjöd mobiltelefoner för en krona styck. Detta är ingen ovanlig företeelse i dagens samhälle. Det som orsakade konflikten var att den lilla stjärnan som nästan alltid sitter till höger om telefonens pris inte var med på hemsidan. Vanligtvis brukar stjärnan säga att man måste teckna ett abonnemang för att få köpa telefonen för en krona. Nu saknades stjärnan, vilket resulterade i att runt hundra personer hävdade att de skulle få köpa mobiltelefonen för en krona, utan att teckna något abonnemang. Yatack ville inte ha någon tvist och valde därför att låta alla som givit beställningar köpa mobiltelefonen för en krona. Hade det blivit det utfallet i en eventuell process? Kan en person sägas vara i god tro när en mobiltelefon utan abonnemang kostar en krona?¹⁰

2.4 Köp av aktier

Jag har även hört talas om en konflikt som uppstod i Danmark tidigare i år. Händelseförloppet var att en person gick in på Internet och lade in ett bud på 1000 aktier. Nu var det bara så att det inte var 1000 aktier han ville köpa utan aktier för 1000 kronor. Skall han tvingas köpa 1000 aktier? Kan han ångra sitt köp?

2.5 Fortsatt framställning

Jag kommer nu att gå igenom avtalslagens uppbyggnad och dess tillämplighet på e-handel, för att till slut försöka finna svar på vem som skall ansvara för misstag som sker vid e-handel.

⁹ Hagström Johanna, Göteborgs Posten, tisdagen den 12 september 2000, del 3, Mobil för en krona, sid 45.

3 Avtalslagens uppbyggnad

För att överhuvudtaget komma in på reglerna om misstag i AvtL är det en förutsättning att AvtL är tillämplig på e-handel.

3.1 Är avtalslagen tillämplig på e-handel?

Det första jag kan konstatera är att reglerna i AvtL är generella och inte uttryckligen är fastlåsta till ett visst medium. Detta betyder att parterna kan avtala om att förplikta sig på nya sätt, samtidigt som det går att använda en direkt eller extensiv rättstillämpning av reglerna i AvtL.¹¹ Det torde således inte föreligga något hinder mot att även tillämpa AvtL på avtal som sluts på Internet och vid e-handel.

3.1.1 Funktionell ekvivalens

Stöd för att avtalslagen skall anses tillämplig även på Internet och e-handel finns i UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce art 5, som behandlar principen om ”functional equivalency”.¹² Att tillämpa principen om ”functional equivalency” innebär att elektronisk information inte skall förnekas rättslig effekt enbart p g a att meddelandet är elektroniskt. Om ett misstag sker vid e-handel torde det således inte föreligga något hinder mot att använda AvtL regler om misstag.

Enligt Hultmark handlar det om att försöka se om det elektroniska medlet tillgodoser regelns ändamål.¹³ Det handlar alltså om att se om ändamålet med AvtLs regler om misstag tillgodoses om man tillämpar AvtLs regler om misstag även på misstag vid e-handel. Hultmark anser att detta synsätt inte är främmande för svensk rättstradition som ofta är pragmatisk.¹⁴ Hultmark anser att principen kan ses som en ”varning” mot att ha en särreglering för elektroniska företeelser.¹⁵

¹⁰ Adlercreutz anser att det inte är ett anbud då erbjudandet är riktat till allmänheten i form av annons eller cirkulär. Se vidare Adlercreutz, sid 52. I denna konflikt handlade det om e-handel. Är det ett bindande anbud?

¹¹ SOU 1996:40 sid 119

¹² Hultmark Christina, Elektronisk handel och avtalsrätt, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1998, sid 21

¹³ Hultmark, Elektronisk handel, sid 21

¹⁴ Hultmark, Elektronisk handel, sid 21

¹⁵ Hultmark Christina, Konsumentskydd på Internet – rättsekonomiska synpunkter, Juridisk tidsskrift, 1998-99 nr 1, sid 87f

3.2 Avtalslagens uppbyggnad

AvtL bygger på allmänna principer.¹⁶ Det är en naturlig utgångspunkt att man blir förpliktad helt enkelt därför att man vill det, den sk viljeteorin.¹⁷ I grunden ligger även principen om att en person ska kunna fästa tillit till avgivna viljeförklaringar och ”lägga dem till grund för sitt eget handlande”, den sk tillitsprincipen.¹⁸ AvtL är i stora delar dispositiv, dvs att parterna kan avtala om något helt annat än som föreskrivs i lagen om de så önskar. Med undantag för 36 § AvtL kommer de regler som är indispositiva, dvs inte får avtalas bort, och gäller verkan mot tredje man inte att behandlas i denna uppsats. Grunden i avtalsrätten är alltså att det råder avtalsfrihet.

3.2.1 Bindande rättshandling

För att reglerna om misstag överhuvudtaget skall bli tillämpliga krävs att det föreligger en bindande rättshandling, ett sk anbud. Enligt svensk rätt blir anbudsgivaren bunden redan i och med anbudet. Detta kallas för löftesprincipen.¹⁹ Anbudsgivaren är dock endast bunden under den acceptfrist som lagen ger mottagaren eller den acceptfrist som anbudsgivaren ger mottagaren, dvs den tid mottagaren har på sig att bestämma om han accepterar anbudet eller ej. Det skulle innebära att A är ensidigt bunden vid sin annons på Internet att sälja sin stereo till B för 1.000 kronor under acceptfristen. Men vad gäller om A av misstag har skrivit att A säljer sin stereo för 1.000 kronor? Det är då aktuellt att titta på reglerna om misstag.

3.2.2 Är erbjudanden på en hemsida ett bindande anbud?

Man kan fråga sig om det anses som anbud då en person eller ett företag har en hemsida där produkter visas med bild och utbjuds till ett visst pris. Det råder delade meningar om den saken.²⁰ För att ett erbjudande på Internet skall anses utgöra ett anbud anser Hultmark att erbjudandet måste vara så konkret att det kan klassificeras som en viljeförklaring att bli bunden mot en viss motpart.²¹ Hultmark anser att om ett anbud är vagt formulerat eller ett erbjudande riktar sig till allmänheten är anbudet inte bindande, utan betraktas som ett utbud.²²

¹⁶ SOU 1996:40, sid 119

¹⁷ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 27

¹⁸ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 28

¹⁹ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 84

²⁰ Detta liknar problemet med försäljning i skyltfönster. I både Norge och Danmark är prismärkta varor i ett skyltfönster bindande anbud. Se UfR1985.877 och 1991 s 43. Se även Mads Bryder Andersen, Grundlæggende aftaleret, Christian Ejlers forlag, København, 1997, sid 312, Krüger, norsk kontraktsrett, 2:a uppl, Bergen, 1991, sid 40f.

²¹ Hultmark, Elektronisk handel, sid 45

²² Hultmark, Elektronisk handel, sid 45

Det betyder att information som sprids via massutskick till e-mailadresser och information på Internet som utgångspunkt inte heller är bindande anbud.²³ Hultmark anser att det skall anses vara ett bindande anbud om det ej framgår för motparten att det är ett massutskick.²⁴ Det avgörande är om mottagaren av meddelandet har uppfattat det som riktat direkt och personligen till honom och att det inte har varit en massutsändelse.²⁵

Om ett erbjudande på en hemsida anses vara ett bindande anbud innebär det att reglerna om misstag i AvtL blir tillämpliga då en kund gör en beställning, dvs accepterar säljarens anbud, men säljaren av misstag har uppgivit fel pris på varan som erbjuds på säljarens hemsida.²⁶

Om ett erbjudande på en hemsida inte anses utgöra ett anbud utan istället är att anse som en uppfordran att avge anbud, s k utbud, är erbjudandet inte bindande. Däremot medför utbudet vissa rättsverkningar, som innebär att utbudsgivaren måste vara aktiv om hans utbud lett till missförstånd att utbudet är ett bindande anbud. Om utbudsgivaren inte är aktiv och meddelar beställaren att utbudsgivaren inte vill vara bunden av erbjudandet leder det till att avtalsbundenhet uppkommer, vilket i sin tur leder till att reglerna om misstag i AvtL blir tillämpliga om erbjudandet innehåller något misstag.²⁷

En närmare analys om ett erbjudande på en hemsida skall anses som ett anbud eller ej ryms tyvärr inte i denna uppsats. För att global handel skall fungera effektivt är det viktiga inte om det anses som ett anbud eller ej, utan att man ser det på samma sätt överallt i världen.

3.2.3 Återkallelse av en rättshandling

3.2.3.1 7§ AvtL

I AvtL 7§ stadgas att en person som avger ett anbud får återkalla sin rättshandling om återkallelsen sker så tidigt att återkallelsen kommer mottagaren till handa innan denne tar del av rättshandlingen eller senast samtidigt därmed.

²³ Hultmark, Elektronisk handel, sid 45 Se vidare L.L Andersen, Madsen och Nørgaard, Aftalsloven med kommentar, Köpenhamn, 1993, sid 59

²⁴ Hultmark, Elektronisk handel, sid 45

²⁵ Hultmark, Elektronisk handel, sid 45

²⁶ Vad som menas med misstag behandlar jag i avsnitt 3.2.6

²⁷ Vad som menas med misstag behandlar jag i avsnitt 3.2.6

Regeln är intressant vid misstag som sker vid e-handel, då den ger en möjlighet att återkalla en rättshandling efter det att anbudet har kommit mottagaren "till handa", men innan han har hunnit ta del av rättshandlingen. Det kan till exempel vara så att det sker ett misstag och rättshandlingen skickas med e-mail efter det att kontoret stängs. Återkallelsen skickas senare samma kväll. På morgonen tar mottagaren del av både rättshandlingen och återkallelsen. Enligt regeln i 7§ AvtL har inget avtal kommit till stånd eftersom återkallelsen har kommit fram innan mottagaren tar del av rättshandlingen.

3.2.3.2 39§ AvtL

Även 39§ AvtL är intressant då det handlar om misstag vid e-handel, på grund av att det i 39 § AvtL medges ytterligare en möjlighet att återkalla en rättshandling.

"39 § Är enligt denna lag giltigheten av avtal eller annan rättshandling beroende därav att den, gentemot vilken rättshandlingen företogs, icke ägde eller bort ägde vetskap om visst rättsförhållande eller eljest var i god tro, skall hänsyn tagas till vad han insåg eller bort inse vid den tidpunkt, då rättshandlingen blev honom kunnig. Dock må, där särskilda omständigheter sådant föranleda, hänsyn jämväl tagas till den insikt han vunnit eller bort vinna efter nämnda tidpunkt, men innan rättshandlingen inverkat bestämmande på hans handlingssätt."

7§ AvtL kompletteras av 39§ och kan enligt IT-utredningen tillämpas även på meddelanden som sker via Internet och e-handel, även om rutinerna är helt automatiska såsom EDI-rutiner.²⁸ Det förutsätts dock att återkallelsen kan stoppa verkställigheten av det första meddelandet.²⁹ 39 § AvtL kallas re integra bestämmelsen (av det latinska uttrycket re integra som betyder medan saken fortfarande är orörd).³⁰ Regeln innebär att det i vissa fall går att återkalla en rättshandling även om återkallelsen kommer efter det att mottagaren tar del av rättshandlingen. Om det handlar om ett misstag betyder det att den felaktiga rättshandlingen

²⁸ EDI betyder Electronic data interchange och är standardiserade avtal som används vid utväxling mellan olika datorsystem. EDI-avtal kan sätta 1 kap AvtL helt eller delvis ur funktion. EDI-avtal gör det möjligt med automatisering av informationsflödet mellan olika datorsystem. I ett EDI-avtal regleras allt från teknisk standard till risk för förvanskning. Normalt regleras inte kommersiella villkor för köp och leverans i EDI-avtal. Se Lindberg, Westman, Praktisk IT-rätt, 2:a uppl. Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1999, sid 53 och 378f, Se även Seipel Peter, Juridik och IT, 6:e uppl. Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1997, sid 171ff

²⁹ SOU 1996:40 sid 131

³⁰ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 93

kan återkallas även om återkallelsen kommer till mottagaren efter det att mottagaren har tagit del av den felaktiga rättshandlingen. En förutsättning är dock att återkallelsen kommer mottagaren till handa innan han har hunnit vidtaga några dispositioner med anledning av rättshandlingen.

För att tillämpa regeln krävs att det är en bindande rättshandling, ett anbud, samt att det ej skulle leda till ekonomisk skada för mottagaren om återkallelsen medgavs.³¹

Vid sådana situationer borde man enligt Ramberg/Hultmark ta mindre hänsyn till anbudsmottagarens intresse och istället se till anbudsgivarens intresse av att inte vara ensidigt bunden av ett anbud där ett felaktigt pris angivits.³² 39§ AvtL har så vitt jag vet aldrig kommit att användas i svensk rätt.³³

Ramberg/Hultmark anser att 39§ AvtL är tillämplig även då rättshandlingen har påverkat mottagaren, dock endast i obetydlig omfattning.³⁴ Detta betyder att om det handlar om ett misstag vid e-handel, finns det enligt 39§ en möjlighet att återkalla det felaktiga anbudet även efter det att det felaktiga anbudet har påverkat mottagaren, men endast i obetydlig omfattning. Vad som är obetydlig omfattning är svårt att definiera. En viktig faktor som kan påverka bedömningen är om mottagaren lider någon ekonomisk skada till följd av återkallelsen.³⁵ Om mottagaren inte lider ekonomisk skada och man ser till de enskilda parternas motstående intressen, finns det inte någon anledning att inte tillåta återkallelsen av det felaktiga anbudet.³⁶ Om säljaren tvingades att fullgöra avtalet skulle han lida ekonomisk skada. Enligt regeln i 39 § AvtL torde säljaren kunna komma ifrån avtalet på grund av att mottagaren inte har lidit någon ekonomisk skada. Regeln i 39 § AvtL skapar en möjlighet till balans mellan vilja och tillit.³⁷

³¹ Lindberg, Westman, sid 55

³² Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 88

³³ Hultmark, Elektronisk handel, sid 62, Adlercreutz, sid 251, Se även HDs dom från 17 september 1999 i mål T 5125-96, där HD tar avstånd från att tillämpa 39 § AvtL, Hellner behandlar målet i Juridisk tidskrift, 1999-2000 nr 2, Betalning av misstag, sid 409ff

³⁴ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 93f

³⁵ Hultmark, Elektronisk handel, sid 62, Einersen Eivind, Elektronisk aftale- og bevisret, Jurist- og økonomiforbundets forlag, Köpenhamn, 1992, sid 82

³⁶ Hultmark, Elektronisk handel, sid 62

³⁷ Hultmark, Elektronisk handel, sid 62

3.2.4 Oskäligen avtal

Som ett alternativ till 39§ AvtL går det upplösa avtalsbundenhet genom att använda sig av generalklausulen i 36§ AvtL, som handlar om oskäligen avtal p g a senare inträffade förhållanden eller omständigheter i övrigt.³⁸ 36 § AvtL går även att tillämpa då det handlar om misstag vid e-handel. Det är viktigt att påpeka att åberopande av 36§ AvtL kan leda till att avtalsbundenheten helt *eller* delvis upphör. Domstolen kan komma fram till att avtalet skall bestå, men att vissa avtalsvillkor skall lämnas utan avseende. Det kan vara oskäligt att binda en part vid ett misstag om motparten inte lidit någon skada innan misstaget rättades.

3.2.5 Meddelande som försenas eller ej kommer fram

I 40§ AvtL framgår vem som skall bära risken för att ett meddelande försenas eller inte kommer fram. Då syftet med meddelandet är att minska motpartens förlust har det ansetts rimligt att meddelanden som sänds i motpartens intresse går på dennes risk.³⁹

Regeln omfattar idag endast meddelanden som blir försenade, men IT-utredningen föreslår att 40§ AvtL ändras så att den även omfattar meddelanden som förvanskas under befordran, vilket skulle göra att 40 § AvtL även gick att tillämpa då det blev fel vid befordran vid e-handel. Ändringen skulle enligt IT-utredningen innebära ett klargörande av riskfördelningen mellan avsändare och mottagare.⁴⁰ Motsatsvis skulle det av den nya formuleringen framgå att risken för felaktigheter i meddelanden som inte omfattas av paragrafen skulle ligga på avsändaren. P g a att regeln ligger utanför ogiltighetsreglerna i AvtL är det även möjligt att parter i ett EDI-avtal reglerar frågan om ansvar vid förvanskning.⁴¹ Under arbetets gång har jag inte hittat något som tyder på att svensk rätt kommer att ändras så som IT-utredningen förespråkar.⁴²

³⁸ Hultmark, Inledning till avtalsrätten, sid 27

³⁹ Hultmark, Elektronisk handel, sid 56

⁴⁰ SOU 1996:40 sid 134

⁴¹ Janson Ingemar, Den elektroniska marknadsplatsen, Avtals-, köp- och bevisrättsliga aspekter, Institutet för rättsinformatik, IRI-rapport 1997:1, sid 55

⁴² Se vidare i avsnitt 6.2 angående mina egna synpunkter på förslaget.

3.2.6 Misstag

De regler som behandlar misstag finns i AvtL 32§. I första stycket behandlas förklaringsmisstag och i andra stycket behandlas befordringsfel.

”32§ Den, som avgivit en viljeförklaring, vilken i följd av felskrivning eller annat misstag å hans sida fått annat innehåll än åsyftad varit, vare icke bunden av viljeförklaringens innehåll, där den, till vilken förklaringen är riktad, insåg eller bort inse misstaget.

Varder en avgiven viljeförklaring, som befordras genom telegram eller framföres muntligen genom bud, till följd av fel vid telegraferingen eller oriktigt återgivande genom budet till innehållet förvanskad, vare avsändaren, ändå att mottagaren var i god tro, icke bunden av förklaringen i det skick den framkommit. Vill avsändaren av anledning som nu sagts icke låta förklaringen gälla, åligger det honom dock att giva mottagaren meddelande därom utan oskäligt uppehåll efter det förvanskningen kommit till hans kunskap; underlåter han det, och var mottagaren i god tro, vare förklaringen gällande sådan den framkommit.”

3.2.6.1 Förklaringsmisstag

I 32§ 1 st framgår det tydligt att detta stycke bygger på den sk tillitsprincipen, som syftar till att ge ett skydd åt godtroende medkontrahenter. Tillitsprincipen innebär att skydd ges åt godtroende medkontrahenter, som skall kunna förlita sig på och hävda att avtal har kommit till stånd.⁴³

En person som avger en viljeförklaring är alltså bunden av sitt förklaringsmisstag, dock endast om motparten var i god tro. Som exempel kan tas att en säljaren vet att priset på en vara är 1000 kronor, men uppger på sin hemsida av misstag att priset är 300 kronor. Säljaren blir då bunden av sitt anbud om motparten var i god tro. Om motparten däremot var i ond tro beträffande den felaktiga viljeförklaringen har motparten inte fäst någon tillit till viljeförklaringen och därför blir avsändaren inte bunden vid sitt misstag.

⁴³ Adlercreutz, sid 257

För att reglerna i 32 § 1 st AvtL skall bli tillämpliga uppställs fyra rekvisit i lagtexten:

1. Det skall vara en viljeförklaring
2. Misstaget skall orsakas av den som avger viljeförklaringen.
3. Följden av misstaget skall vara att viljeförklaringen har fått ett annat innehåll än vad som åsyftats.
4. Motparten skall ha varit i ond tro angående misstaget vid den kritiska tidpunkten, dvs då motparten fick vetskap om viljeförklaringen.⁴⁴

1. Det skall vara en viljeförklaring.

Automatiska viljeförklaringar

Idag finns det datorer som reagerar utan mänsklig inblandning p g a att företag ofta använder sig av helt automatiska rutiner. Är ett meddelande som avsänds helt automatiskt en viljeförklaring? IT-utredningen anser att 32§ 1 st om förklaringsmisstag inte är tillämplig på helt automatiskt genererade förklaringar.⁴⁵ De bygger sitt resonemang utifrån att löftesgivarens vilja inte kan skiljas från förklaringen, dvs att det objektiva förklaringsinnehållet kan inte fastställas.⁴⁶ Enligt IT-utredningen bör man ej föra ett resonemang om ursprunglig vilja, utan man skall se till systemets ändamål.⁴⁷ Jag håller ej med IT-utredningen. Genom tekniken yttras viljan. En dator arbetar efter hur den har programmerats, vilket betyder att det är en person som har programmerat datorn. Jag anser därför att ett meddelande som sänds automatiskt utgör en viljeförklaring.

2. Misstaget skall orsakas av den som avger viljeförklaringen.

Mjukvarufel

Om det uppstår en förvanskning av ett meddelande som beror på ett mjukvarufel är reglerna i 32§ 1 st AvtL tillämpliga. Mjukvaran används av avgivaren och det är därför avgivaren som får bära risken för att meddelandet förvanskas.⁴⁸ Felet har ju orsakats av något som kontrolleras av avgivaren. Mjukvarufelet resulterar i en viljeförklaring som har förvanskats.

⁴⁴ Adlercreutz, sid 253

⁴⁵ SOU 1996:40 sid 130

⁴⁶ SOU 1996:40 sid 130, se vidare avsnitt 3.2.6.1.1

⁴⁷ SOU 1996:40 sid 131 not 42

⁴⁸ Lindberg, Westman, sid 57

Enligt min uppfattning blir utgången annorlunda om mjukvarufelet orsakades av mottagarens mjukvara. Enligt regeln är ett förklaringsmisstag ”misstag å hans sida”. Misstaget skall alltså ha orsakats av något som beror på avgivaren. Att meddelandet blir förvanskat beror ju inte på avgivaren om felet uppkommer på mottagarens dator. Om felet uppstår på mottagarens mjukvara är 32§ 1 st AvtL inte tillämplig. Mottagaren står risken för att meddelandet förvanskas i hans dator. Bevisningen om vems dator som orsakade felet går att säkerställa tämligen lätt, då en dator sparar skickade meddelanden. Det är alltså min uppfattning att 32§ 1 st AvtL blir tillämplig då misstaget har orsakats av ett mjukvarufel i avgivarens dator.

3. Följden av misstaget skall vara att viljeförklaringen har fått ett annat innehåll än vad som åsyftats.

Detta rekvisit innebär att viljeförklaringen inte har det innehåll som avsändaren avsåg.

4. Motparten skall ha varit i ond tro angående misstaget vid den kritiska tidpunkten, dvs då motparten fick vetskap om viljeförklaringen.⁴⁹

32§ 1 st AvtL reglerar inte vad som händer då motparten är i god tro, vilket inte spelar någon roll, då endast ett motsatsslut är av praktiskt intresse, dvs då motparten är i ond tro.⁵⁰ En ondtröende motpart kan inte åberopa lagrummet, vilket är ganska väntat; det vore ju inte rimligt att låta en ondtröende motpart få hålla på principen om att ”lagt kort ligger” om han är i ond tro om att den som avgivit viljeförklaringen har uttryckt sig på ett felaktigt sätt.⁵¹ Om motparten är i ond tro har han inte fäst någon tillit till viljeförklaringen. Det finns då inget intresse att skydda, då det är tilliten som är skyddsvärd.

Ond tro?

Ond tro föreligger enligt regeln om motparten ”insåg eller bort inse misstaget.” Det krävs således inte någon insikt hos motparten om innehållet i den avsedda viljeförklaringen.⁵²

Ond tro anses även föreligga om motparten borde ha räknat med möjligheten att viljeförklaringen var förvanskad.⁵³

⁴⁹ Adlercreutz, sid 253

⁵⁰ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 167. Se även Grönfors Kurt, Avtalslagen, 3:e uppl. Nordstedts Gula Bibliotek, Göteborg, 1998, sid 195f

⁵¹ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 167

⁵² Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 170

⁵³ Se NJA 1986 s. 495 samt NJA 1980 s.46

I konflikten i avsnitt 2.2 angående felaktig prisangivelse på TV-apparater vid e-handel på g a mjukvarufel skulle det innebära att de som beställde TV-apparater var i ond tro om de borde ha räknat med möjligheten att priset var felaktigt angivet. Trodde verkligen kunderna att TV-apparaterna kostade £3.00? Jag har svårt att tänka mig att tanken aldrig slog beställarna att priset kunde vara felaktigt. Beställarna skulle således vara i ond tro och säljaren skulle komma ifrån bundenhet på g a att beställarna i praktiken inte hade fäst någon tillit till viljeförklaringen. Det är den som har avgivit viljeförklaringen som måste bevisa att mottagaren inte hade fog att läsa in misstaget i viljeförklaringen.⁵⁴

Kan man säga att en dator som tar emot ett meddelande och helt automatiskt utför en process är i ond tro? Jag anser att svaret är ja. Det är en person som har programmerat datorn. Samma person kan vara i god eller ond tro. Dessutom är automatiska behandlingar endast möjliga om det finns ett meddelandehåll som är strukturerat.⁵⁵ Det betyder att de meddelande som kommer in i datorsystemet är begränsat till vad de kan innehålla och vilka fel de kan ha.⁵⁶ Om det handlar om rena syntaxfel upptäcks de direkt av den mottagande datorn.⁵⁷ De fel som återstår är till stor del fel i olika värden, vilka kan upptäckas med tröskelvärden och liknande tekniska lösningar.⁵⁸ Jag anser därför att en dator som en person har programmerat kan anses ha bort inse misstaget.

Vid e-handel erbjuder ibland företag varor till priser långt under det pris samma vara skulle ha i en vanlig affär. Anledningen till det är oftast att företaget vill marknadsföra sig, så att fler kunder går in och beställer varor från företagets hemsida. Detta gör att det ofta blir svårt, då det handlar om misstag vid e-handel, att fastställa om beställaren var i ond tro.

⁵⁴ NJA II, 1915 sid 251

⁵⁵ Janson, sid 53

⁵⁶ Janson, sid 53

⁵⁷ Janson, sid 53f

⁵⁸ Janson, sid 54

Hemsidor

För att nå ut till kunderna måste säljaren ha en bra fungerande hemsida. Då det kan tyckas vara ganska svårt att skapa en bra och fungerande hemsida är det idag en vanlig företeelse att man anlitar någon som skapar ens hemsida.

Det är avgivaren av viljeförklaringen som har anlitat personen som skall göra hemsidan. Huvudregeln är att man ansvarar för sina egna kontraktsmedhjälpare. Den som gör hemsidan lägger oftast inte ut hemsidan på Internet utan levererar hemsidan till sin uppdragsgivare, som i sin tur lägger ut hemsidan på Internet. Det är säljaren som har avgivit viljeförklaringen fast med ett annat innehåll än vad han avsett. Det är min uppfattning att säljaren får använda sig av reglerna i 32 § 1 st AvtL angående förklaringsmisstag för att komma ifrån bundenhet. Om säljaren blir bunden till ett avtal får han rikta ett kontraktuellt skadeståndskrav mot den person som har gjort hemsidan.

Om man ser till systemets ändamål framgår det uttryckligen att lagstiftaren vill skydda godtroende medkontrahenter. Detta ändamål går att tillgodose genom att resonera utifrån en ursprunglig vilja och 32§ 1 st AvtL torde enligt min uppfattning vara tillämplig även på automatiskt genererade förklaringar.

Oftast är situationerna ganska komplicerade vid e-handel, vilket gör det svårt att fastställa om det rör sig om ett förklaringsmisstag.

3.2.6.1.1 "Objektiva" förklaringsinnehållet

Då det skall avgöras om det föreligger ett förklaringsmisstag brukar HD utgå från vad som brukar kallas det "objektiva" innehållet.⁵⁹ Det "objektiva" innehållet är vad motparten med fog kunde läsa in i viljeförklaringen.⁶⁰ Domstolen skall ta hänsyn till samtliga omständigheter av betydelse.⁶¹ Det handlar om att få fram skillnaden mellan vilja och förklaring.⁶²

⁵⁹ Termen "det objektiva innehållet" introducerades av Vahlén. Se Vahlén Lennart, avtal och tolkning, Nordstedts, Stockholm, 1960, sid 29 och 41. Se även Grönfors Kurt, sid 197 Se även Adlercreutz, sid 254

⁶⁰ Adlercreutz, sid 254

⁶¹ NJA II 1915 sid 249

⁶² Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 170

Karlgren menar att det ”objektiva” innehållet är att ”när kontrahenterna ha olika föreställningar om vad avtalet innebär, det tages ståndpunkt till vilkendera kontrahenten som kan sägas ha haft fog för sin mening och vilkendera som åter icke kan sägas ha haft sådant fog utan begått ett misstag (förklaringsmisstag).”⁶³ Enligt Adlercreutz tar denna formulering hänsyn till dels det som lagtexten avser, dels då parterna kompromissat ihop en avtalstext.⁶⁴

Rättsföljden av ett förklaringsmisstag är att den som avgivit viljeförklaringen ”...vare icke bunden av viljeförklaringens innehåll”⁶⁵ Vid e-handel skulle detta innebära att en säljare som av misstag uppgivit fel pris på sin hemsida, skulle komma ifrån bundenhet genom att hävda att det är ett förklaringsmisstag. Detta utesluter inte att den som avger viljeförklaringen blir bunden av det han åsyftat.⁶⁶ Det föreligger dock en fara att, vid tolkning av ett avtal, använda sig av strukturen i 32§ 1 st AvtL, då den endast tar sikte på vad mottagaren insett eller bort inse. Det är oftast en tillfällighet som avgör vem som juridiskt skall anses vara anbudsgivare och acceptant.⁶⁷ Enligt Ramberg/Hultmark bör man göra en helhetsbedömning och se till båda parter.⁶⁸

⁶³ Karlgren Hjalmar, Kutym och rättsregel, 1960, sid 32 not 4

⁶⁴ Adlercreutz, sid 254

⁶⁵ Se Adlercreutz, sid 257 samt AvtL 32§ 1 st

⁶⁶ Adlercreutz, sid 257, Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 172

⁶⁷ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 136

⁶⁸ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 136 Se även CISG art 8(1) och UNDRÖIT principles art 4.2(1), där det hänvisas till det neutrala uttrycket ”a party”

4 Vem ansvarar för förklaringsmisstag som sker vid e-handel?

Av 32 § 1 st AvtL framgår att lagstiftaren anser att ansvaret för förklaringsmisstag skall bäras av den som avger viljeförklaringen. 32 § 1 st AvtL är även tillämplig då det sker ett förklaringsmisstag vid e-handel. Det bör dock påpekas att den som avger viljeförklaringen endast bär ansvaret för att viljeförklaringen förvanskas fram till att mottagaren har mottagit meddelandet med viljeförklaringen. Om meddelandet blir förvanskat efter mottagandet bär mottagaren ansvaret. Det vore ohållbart om avgivaren skulle bära ansvaret även efter det att mottagaren mottagit meddelandet. När skall då meddelandet anses vara mottaget? Om parterna inte reglerar när ett meddelande skall anses mottaget, skall det anses mottaget när meddelandet har kommit till mottagarens sfär. Vad är då mottagarens sfär? Mottagarens dator anses vara det samma som mottagarens datorsystem, vilket betyder att ansvaret för ett meddelande går över från avgivaren till mottagaren så fort meddelandet är tillgängligt för mottagaren.⁶⁹ Det krävs således inte att mottagaren har tagit del av meddelandet.

Zweigert/Kötz anser att det inte skall vara så lätt att ogiltigförklara ett avtal bara för att den ena parten har gjort ett misstag i avsikt eller uttryck.⁷⁰ Zweigert/Kötz resonemang gäller misstag i allmänhet, men jag anser att resonemanget går att applicera även på e-handel. Enligt Zweigert/Kötz skall det betraktas som ett undantag att det skall gå att komma ifrån ett avtal genom att hävda att det är ett misstag.⁷¹ Zweigert/Kötz grundar sitt resonemang i naturrätten, där de hänvisar till principen om att man måste stå för sina misstag i livet.⁷² Varför skall det vara annorlunda då det handlar om misstag i ett avtal? Det är även den generella tendensen idag att föredra ”säkerhet i transaktioner”.⁷³

⁶⁹ SWEPRO, EDI-lagen och revisorn, sid 36, Se även e-handelsdirektivet, EG direktiv 14263/99, där det i artikel 11 står att en beställning och bekräftelse anses vara mottagna när de parter till vilka de är ställda har tillgång till dem.

⁷⁰ Zweigert, Kötz, sid 423

⁷¹ Zweigert, Kötz, sid 423

⁷² Zweigert, Kötz, sid 423

⁷³ Zweigert, Kötz, sid 423

För att kunna komma ifrån ett misstag skall det föreligga speciella skäl för att inte skydda den andra partens tillit.⁷⁴ Vad är då speciella skäl? I Sverige har vi rekvisitet att motparten skall vara i ond tro, vilket betyder att han i praktiken inte fäst någon tillit till viljeförklaringen. Ond tro anses föreligga om motparten insåg eller borde ha räknat med möjligheten att viljeförklaringen var förvanskad.⁷⁵ Om en part är i god eller ond tro är upp till domstolen att avgöra.

Jag anser inte att det är en bra lösning att avsändaren ansvarar för förklaringsmisstag som sker vid e-handel. I stället anser jag att större ansvar bör läggas på mottagaren av det elektroniska meddelandet.⁷⁶

⁷⁴ Zweigert, Kötz, sid 423

⁷⁵ Se NJA 1986 s. 495 samt NJA 1980 s.46

⁷⁶ Se vidare avsnitt 6 som behandlar de lege ferenda

5 Befordringsfel

Den regel som behandlar befordringsfel finns i 32 § 2 st AvtL. Till skillnad från hur förklaringsmisstag regleras i 32§ 1 st AvtL läggs risken för förvanskning vid befordran genom bud eller telegrafist på mottagaren.⁷⁷ Varför är det så?

En motivering är att en person som avger en viljeförklaring och anlitar en telegrafist inte kan undvika skrivfel genom att själv vara noggrann. Det finns även motiveringar som stödjer sig på att det typiskt sett är stor risk för misstag då viljeförklaringen framförs genom bud eller telegrafering, vilket mottagaren bör räkna med.⁷⁸

5.1 Tillämpligheten av 32 § 2 st AvtL på e-handel.

Det är omdiskuterat om 32§ 2st AvtL är tillämplig även vid befordring av elektroniska meddelanden.⁷⁹ Det finns flera faktorer som har betydelse.

Enligt Ramberg/Hultmark får man bedöma hur stor risken för förvanskning är i kombination med hur starkt man prioriterar ”hänsynen till avgivarens vilja” och kontrollmöjlighet före behovet för mottagaren av att kunna vidta dispositioner p g a det elektroniska meddelandet.⁸⁰

5.1.1 Argument för en tillämpning av 32§ 2 st AvtL

Det finns de som argumenterar för att man skall tillämpa 32§ 2 st AvtL på fel som uppstår vid överföringen av elektroniska meddelanden. En anledning är att de anser att det inte finns rättsligt relevanta skillnader mellan fel elektroniskt och fel vid befordran som motiverar skilda synsätt.⁸¹ Einersen menar t ex att det finns stora likheter mellan en telegrafist och de mycket komplicerade automatiska tredjepartstjänsterna, vilket skulle tala för en tillämpning av 32 § 2 st AvtL på elektroniska datatransmissioner.⁸² Einersen menar således att en dator skall

⁷⁷ 32 § 2 sr AvtL är ett undantag från huvudregeln att man ansvarar för sina egna kontraktsmedhjälpare. Se vidare Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 168. Se exempelvis SkstL 3 kap 1§ angående principalansvar.

⁷⁸ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 168

⁷⁹ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 169

⁸⁰ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 169

⁸¹ Einersen, sid 71f

⁸² Einersen, sid 71f

ses som ett mellanled som kan handla fel. I diskussionen återfinns även argument om att det är stor risk för fel både med vanlig befordran och elektroniskt.⁸³

Ett annat argument för att tillämpa 32§ 2 st AvtL på fel som har uppstått vid överföringen är att 32§ 2st AvtL skapades p g a samhällsekonomiska skäl och därför bör kunna användas även på IT-området.⁸⁴

5.1.1.1 Ska man tillämpa 32 § 2 st AvtL på elektronisk befordran?

Argumentet om att det är stor risk för förvanskning både vid elektronisk befordran och vid befordran genom bud eller telegrafist, vilket skulle motivera att man tillämpade 32 § 2 st AvtL på elektronisk befordran, är förvisso sant, men Ramberg/Hultmark anser att det är ovanligt att det sker förvanskning vid överföringen av ett elektroniskt meddelande utan att det framgår att meddelandet är förvanskat.⁸⁵ Vanligtvis är inte endast en siffra förvanskad utan hela eller stora delar av meddelandet skulle framstå som obegripliga teckenserier.⁸⁶ Det skulle då framgå för mottagaren att meddelandet var förvanskat, varför mottagaren inte skulle kunna fästa någon tillit till meddelandet.⁸⁷ Detta skulle leda till att det inte skulle finnas något skyddsvärt intresse hos mottagaren av meddelandet. P g a det nyss anförda anser Ramberg/Hultmark att det saknas anledning att dra analogier till elektroniska meddelanden från 32§ 2 st AvtL.⁸⁸ Det bör påpekas att det inte räknas som befordringsfel om förvanskningen sker i avgivarens eller mottagarens dator. Anledningen till det är att förvanskningen inte har uppkommit vid själva överföringen av meddelandet.⁸⁹

Ett samhälle där man skilde på förvanskning vid befordring och förvanskning vid maskinella fel skulle inte vara rättssäkert p g a att det skulle bli svårt att härleda felet till sin källa. Detta skulle skapa utredningssvårigheter, som troligtvis skulle bli kostsamma. Man kan även fråga sig hur en sådan bevisning skulle gå till.

⁸³ SOU 1996:40 sid 132 not 51

⁸⁴ SOU 1996:40 sid 132 not 51

⁸⁵ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 169

⁸⁶ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 169

⁸⁷ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 169

⁸⁸ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 169

⁸⁹ Ramberg, Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 169

Att tillämpa 32 § 2 st AvtL på elektronisk befordran skulle även hämma omsättningens intresse eftersom beställarna inte kunde lita på det som stod på hemsidan, p g a att säljaren hävdade att det rörde sig om ett befordringsfel.

En tillämpning av 32§ 2 st AvtL skulle även vara otidsenligt.⁹⁰ Det skulle dessutom vara en tillbakagång till den sk viljeteorin, något som skulle vara oförenligt med grunderna i avtalsrätten som bygger på den sk tillitsteorin.⁹¹

Sammantaget anser jag att de lege lata är att 32 § 2 st AvtL inte är tillämplig på elektroniska befordringar.

5.2 Internationell utblick

5.2.1 PECL

Enligt PECL, Principles of European Contract Law, som är det europeiska försöket till harmonisering av kontraktsrätt, är det avgivaren som skall bära risken för förvanskning vid elektronisk befordring. Reglerna finns i artikel 4:103 och 104. I PECL finns det liksom i AvtL ett krav på god tro för att motparten skall kunna göra avtalet gällande.

5.2.2 UNCITRAL

UNCITRAL Model Law, on Electronic Commerce, som är ett försök från FN till harmonisering av elektronisk handel, stadgar i art 13 att det är den som har programmerat sitt IT-system att avsända ett meddelande som skall bära risken för förvanskning. Det betyder att det är avgivaren som skall ansvara för misstag vid befordring. Enligt Hultmark är bestämmelsen inte tillämplig då en ”hacker” har orsakat misstaget, p g a misstaget då ej beror på avgivaren.⁹² Regeln att avgivaren blir ersättningsskyldig för de handlingar motparten har gjort p g a det felaktiga meddelandet.⁹³ Avgivaren blir emellertid ej bunden. Hultmark anser det är en oklar regel då den kan uppfattas som om den förutsätter att parterna ”på förhand kommit överens om hur det elektroniska meddelande skall översändas, Art 13(3) (a).”⁹⁴

⁹⁰ Janson, sid 55

⁹¹ Adlercreutz, sid 35

⁹² Hultmark, Elektronisk handel, sid 26

⁹³ Hultmark, Elektronisk handel, sid 56

⁹⁴ Hultmark, Elektronisk handel, sid 57 not 68

Visserligen är UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce ingen bindande svensk rättskälla, men då det är ovisst om rättsläget i Sverige finns det enligt Hultmark ”anledning att beakta internationella lösningar.”⁹⁵ Enligt Hultmark harmoniserar art 13 med ändamålsövervägandet om ansvar för befordringsfel som sker elektroniskt.⁹⁶ Då varken svensk lag eller svensk rättspraxis har reglerat frågan om elektroniska befordringsfel kan regleringen i UNCITRAL sägas utgöra en genväg till vad som är gällande rätt i Sverige idag.⁹⁷

⁹⁵ Hultmark, Elektronisk handel, sid 58

⁹⁶ Hultmark, Elektronisk handel, sid 58

⁹⁷ Hultmark, SvJT, 1995-96, Internatjonalisering av svensk avtalsrätt, sid 655

6 De lege ferenda

Jag har nu beskrivit hur lagen ser ut i dag ur ett de lege lata perspektiv. Men hur borde lagen se ut i framtiden?

6.1 EU

Inom EU pågår ständigt försök till harmonisering. Området för e-handel är inget undantag. Ett försök till harmonisering på området för e-handel är EG-direktiv 14263/99. Sverige skall implementera direktivet senast år 2002. I direktivets art 11 står det att medlemsstaterna måste se till att tjänsteleverantören måste inrätta rutiner på sin hemsida så att tjänstemottagaren skall kunna upptäcka och rätta till sina inmatningsfel innan beställningen görs. Det skulle t ex kunna ske genom att ha rutiner där köparen fick bekräfta sin beställning genom s k Yes-points att det t ex kom upp en ruta där det stod "Är du säker på att du vill beställa vara X till pris Y". Direktivet reglerar inte vilken påföljd som blir aktuell om en tjänsteleverantör inte inrättar några kontrollrutiner. En möjlig påföljd skulle kunna vara marknadsrättslig med åläggande och vite. En marknadsrättslig påföljd skulle vara förebyggande med KO som övervakande organ. En annan påföljd skulle kunna vara civilrättslig, med en ångerätt för köparen om säljaren inte hade sådana rutiner att köparen kunde rätta sina eventuella misstag. Vilken påföljd som är effektivast och vilken påföljd lagstiftaren bör välja finns ej utrymme för att utreda i denna uppsats.

6.2 Svensk lag

Jag har under arbetets gång inte funnit något som tyder på att 40§ AvtL kommer att ändras så som IT-utredningen föreslår. Jag tycker det är bra att lagstiftaren har uppmärksammat problematiken med misstag vid e-handel, men jag anser inte att ändringen skulle vara bra att genomföra. Anledningen till det är att om man går in och ändrar i laxtexten nu så leder det kanske till att man måste ändra i laxtexten även vid senare tillfällen om tekniken utvecklas. Det vore enligt min mening mycket bättre att ha kvar avtalslagen i sin nuvarande lydelse och istället instifta en slags IT-lag.

6.3 UETA

UETA står för, Uniform Electronic Transactions Act och är en IT-lag som finns i USA. Jag anser UETA är en bra lag och jag anser att UETA skulle göra nytta även i Sverige. En del i UETA tar sikte på misstag vid e-handel.

I sektion 7 framgår huvudprincipen om funktionell ekvivalens, d v s att det elektroniska meddelande inte skall förnekas rättslig effekt enbart p g a att meddelandet är elektroniskt.

I sektion 10 regleras ansvaret för misstag. I UETA läggs större risk på mottagaren än vad som är fallet enligt både amerikansk och svensk rätt. Huvudregeln enligt UETA är ett omvänt ansvar för misstag som sker vid e-handel jämfört med vad som gäller vid traditionell handel. Detta betyder att det är mottagaren som bär risken för att ett misstag sker vid e-handel över webbsidor. Mottagaren har sedan möjlighet att begränsa sitt ansvar genom sektion 10 (1)-(3). Riskallokeringen visar att lagstiftaren till UETA i mindre grad skyddar tillit hos mottagaren då misstaget sker vid e-handel.

I sektion 10(1) stadgas en kontrollmöjlighet, som innebär att om parterna har kommit överens om en säkerhetsprocedur för att upptäcka misstag och den ena parten inte följer proceduren, kan den andra parten ”avoid the effect of the changed or erroneous electronic record.”⁹⁸ Om det handlar om en individ som köper något via en webbsida så kan individen ångra sig och således komma ifrån avtalet om motparten inte hade inrättat en möjlighet för individen att upptäcka och rätta sitt misstag. Viktigt att veta är att regeln inte gäller för meddelanden som har skickats via e-mail eller för varor som är prisflukturerande.

UETAs lösning går i samma riktning som EGs e-handelsdirektiv. UETA går dock längre och reglerar även följderna av att den ena parten inte har inrättat rutiner som möjliggör kontroll för att upptäcka misstag. Individen har dock en reklamationskyldighet till motparten om att han inte vill vara bunden av avtalet. Reklamationskyldigheten stämmer överens med reklamationsregeln i 32 § 2 st AvtL.

⁹⁸ UETA sektion 10

Om det handlar om automatiska rutiner på ena sidan och individuella rutiner på den andra sidan, så kan individen enligt UETA 10(2) komma ifrån den elektroniska handlingen om de automatiska rutinerna inte ger en möjlighet att rätta individens misstag. Regeln uppställer dock vissa krav:

1. Individen skall omgående meddela motparten om att han inte vill vara bunden av den elektroniska handlingen.
2. Individen ska vidta skäliga åtgärder "to return to the other person or, if instructed by the other person, to destroy the consideration received, if any, as a result of the erroneous electronic record".
3. Individen får inte ha använt eller mottagit "benefit or value from the consideration, if any, received from the other person."

Lösningen i UETA 10(2) går längre än 32 § 1 st AvtL, där det medges en möjlighet att komma ifrån bundenhet om motparten var i ond tro. UETA använder ej uttrycket ond tro och jag anser lösningen i UETA är bättre än den som finns i 32 § 1 st AvtL, då det ofta är svårt att avgöra om motparten är i ond tro.

Av UETA 10(3) framgår att om ingen av ovan nämnda regler är tillämplig skall avtalet få den effekt som uttrycks i andra lagar (dvs avsändaren ansvarar för sitt misstag).

Det är min uppfattning att vi borde översätta hela UETA till svenska. UETA använder neutrala uttryck och är inte låst vid just fenomenet Internet och e-handel, utan går även att tillämpa på ny teknik som kan komma att utvecklas i framtiden. Sverige skulle dessutom spara pengar på att översätta en redan befintlig lag istället för att utarbeta en ny lag.

En översättning skulle medföra att vi inte behövde ändra i avtalslagen, då en IT-lag skulle anses vara mer specifik och därför ha företräde framför avtalslagen enligt principen om att lex specialis går före lex generalis. Då de specifika reglerna inte går att tillämpa får man gå på reglerna i AvtL.

7 Skadestånd

Om en part hävdar att det har skett ett misstag vid e-handel, men det ändå uppstår bundenhet p g a att motparten inte kan anses vara i ond tro, är det viktigt att utreda vilka påföljder som är aktuella om den part som gjort misstaget vill komma ifrån bundenhet, d v s bryta avtalet.

Den påföljd som blir aktuell är skadestånd. Frågan är om den person som har gjort misstaget och vill komma ifrån bundenhet skall ersätta motparten det negativa eller positiva kontraktsintresset. Om en part bryter sin del av ett avtal är det en allmän regel att den felande parten skall hålla sin motpart skadelös.⁹⁹

Enligt tysk rätt skall den part som bryter sin del av avtalet ersätta motparten det negativa kontraktsintresset.¹⁰⁰ Trots att tysk avtalsrätt har varit en viktig inspirationskälla avvek vi i Sverige från denna reglering p g a att endast ersätta det negativa kontraktsintresset inte ansågs tillräckligt.¹⁰¹ Det betyder att den som bryter sin del av ett avtal, enligt svensk rätt, skall ersätta det positiva kontraktsintresset.¹⁰²

Är det en bra lösning då det sker ett misstag vid e-handel och den som har gjort misstaget vill komma ifrån bundenhet?

7.1 Hur skall avtalsbrott då det sker ett misstag vid e-handel regleras?

Innan det går att svara på om den part som bryter sin del av avtalet skall ersätta det negativa eller positiva kontraktsintresset måste det först klargöras vad negativt och positivt kontraktsintresse är.

7.1.1 Negativt kontraktsintresse

Att ersätta det negativa kontraktsintresset innebär att den part som vill komma ifrån bundenhet, skall ersätta motparten för de kostnader och förluster som motparten kan drabbas av p g a att avtalet inte kom till stånd. Det kan t ex handla om resekostnader, materialframställning m m.¹⁰³ Vid e-handel är det inga resekostnader eller kostnader i övrigt,

⁹⁹ Ahlstedt, sid 34

¹⁰⁰ BGB 122§

¹⁰¹ Hultmark, Elektronisk handel, sid 55

¹⁰² Ahlstedt, sid 41

¹⁰³ Ramberg/Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 40

vilket i de flesta fall resulterar i att det negativa kontraktsintresset blir noll kronor. Det blir dock kostnader för administration med anledning av återgången.

7.1.2 Positivt kontraktsintresse

Att ersätta det positiva kontraktsintresset innebär att den part som vill komma ifrån bundenhet skall försätta motparten i samma ekonomiska läge som om avtalet hade fullgjorts.¹⁰⁴ Det kan ske om den felande parten tvingas att fullgöra avtalet eller om den felande parten betalar ett skadestånd till motparten. Skadeståndet fungerar då som ett surrogat för den uteblivna prestationen.¹⁰⁵ Vid e-handel skulle det innebära att en motpart som har fäst tillit till erbjudandet skall försättas i samma läge som om avtalet hade fullgjorts. Som ett exempel med e-handel kan tas att en säljare vägrar sälja en vara till det pris som står på hemsidan. Beställaren kan då köpa varan någon annanstans, s k täckningsköp, och få ersättning av säljaren för mellanskillnaden.¹⁰⁶

7.1.3 Vilken lösning är att föredra de lege ferenda?

Karlgren anser att då det har skett ett misstag enligt 32 § AvtL ska den som ej vill vara bunden av sitt erbjudande ersätta motparten med det negativa intresset.¹⁰⁷ Jag anser inte att det skulle vara en bra lösning då det sker ett misstag vid e-handel. En sådan lösning skulle inte stämma överens med grundtanken om att det inte skall vara billigare att bryta ett avtal än att uppfylla det.¹⁰⁸

Om det har skett ett förklaringsmisstag och den part som har gjort misstaget vill komma ifrån bundenhet, skall han enligt tysk avtalsrätt ersätta motparten det negativa kontraktsintresset. Motsvarigheten till den svenska regleringen i 39 § AvtL, om att en part kan komma ifrån bundenhet genom att återkalla en rättshandling innan mottagaren har hunnit vidta några dispositioner med anledning av rättshandlingen, finns inte i tysk avtalsrätt. Eftersom denna reglering finns i svensk avtalsrätt finns det enligt min mening starka motiv till varför den part som blir bunden av sitt misstag, men inte uppfyller sin del av avtalet, skall ersätta motparten det positiva kontraktsintresset.

¹⁰⁴ Ramberg/Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 39

¹⁰⁵ Ramberg/Hultmark, Allmän avtalsrätt, sid 39

¹⁰⁶ 67 § KöpL

¹⁰⁷ Karlgren Hjalmar, Avtalsrättsliga spørsmål, Nordstedts, Stockholm, 1954, sid 26f.

¹⁰⁸ Ahlstedt, sid 41

För det första harmoniserar det med principen om att det inte skall vara billigare att bryta ett avtal än att uppfylla det. Vid e-handel finns det inga direkta kostnader för att ingå avtal, varför en regel som innebär att en part som vill komma undan bundenhet skall ersätta motparten det negativa kontraktsintresset, är helt utan verkan. En part som inte uppfyller sin del av avtalet ska enligt min mening inte kunna komma undan utan att det ska kosta någonting.

För det andra finns en möjlighet i 39§ AvtL att komma ifrån bundenhet om motparten inte har hunnit vidta några dispositioner med anledning av den felaktiga viljeförklaringen. Vid e-handel skulle det innebära att en part skulle kunna komma undan bundenhet genom att meddela sin motpart att han inte vill vara bunden av erbjudandet. En förutsättning är dock att motparten inte har vidtagit några åtgärder i anledning av erbjudandet. Under arbetets gång har jag inte lyckats finna ett enda fall där Högsta domstolen i Sverige har tillämpat regeln i 39 § AvtL.¹⁰⁹

För det tredje är risken särskilt stor vid elektronisk kommunikation att meddelanden sänds iväg oavsiktligt. Det kan t ex hända att man av misstag råkar nudda avsändarfunktionen med musen, vilket leder till att ett kanske inte färdigt meddelande skickas till mottagaren. Det borde därför medges en möjlighet att kunna återkalla det elektroniska meddelandet om det inte har gett upphov till några dispositioner hos mottagaren.

Jag anser att det bör blåsas liv i 39§ AvtL. Internet är ett exempel där allting går väldigt snabbt. Ofta sker informationsutbyte helt automatiskt. Att då inte ha möjlighet att komma ifrån bundenhet p g a att mottagaren har tagit del av meddelandet är enligt min mening för strängt.

Att inte tillämpa 39§ AvtL tror jag skulle kunna leda till att företag, som idag säljer varor vid e-handel, skulle gå tillbaka till avtalsmekanismer som för länge sedan är föråldrade. Företagen skulle helt enkelt vara rädda för att de skulle bli bundna av allt som stod på deras hemsida trots att ett visst erbjudande blev felaktigt p g a ett misstag enligt 32 § AvtL.

¹⁰⁹ Se Hultmark, Elektronisk handel, sid 62, Se även HDs dom från 17 september 1999 i mål T 5125-96, där HD tar avstånd från att tillämpa 39 § AvtL, Hellner behandlar målet i Juridisk tidskrift, 1999-2000 nr 2, Betalning av misstag, sid 409ff

Vid e-handel är det svårt att avgöra om motparten var i ond tro, då företag ibland lockar kunder med otroliga erbjudanden bara för att företaget skall få reklam och synas.

Det skulle leda till ett företag som har gjort ett misstag på sin hemsida skulle bli tvingade att fullgöra alla avtal trots att beställaren inte har vidtagit någon disposition med anledning av misstaget. Det finns i sådana lägen ingen anledning att skydda beställaren. Beställaren har inte förlorat något om han inte kan kräva fullgörelse av avtalet, men om företaget tvingades att fullgöra avtalet skulle företaget lida ekonomisk skada.

Det bör dock påpekas att i system som är helautomatiska och saknar rutiner för att kunna åtgärda snabba återkallelser där ett meddelande ger upphov till omedelbar disposition i det mottagande systemet, så saknas det praktisk möjlighet att medge återkallelse.¹¹⁰

Ofta framhålls att 39 § AvtL endast skall tillämpas i extrema undantagssituationer.¹¹¹ Det finns dock ingenting i lagtexten som tyder på att så skulle vara fallet.

¹¹⁰ Hultmark, Elektronisk handel, sid 62

¹¹¹ Hultmark, Elektronisk handel, sid 62

8 Råd till företag

Parterna bör avtala om fördelning av risken för misstag i datakommunikationen dem emellan. Det är möjligt då det råder avtalsfrihet. Risken för misstag kan t ex regleras i ett EDI-avtal.

Det är även viktigt för företagen att reglera frågan om bundenhet i avtalet. Företagen bör helt enkelt göra hemsiderbjudande oförbindande och möjliga att återkalla för företagen.

Om parterna inte har avtalat om något annat, så är det avsändaren som skall ansvara för förklaringsmisstag vid e-handel. Det ligger därför i avsändarens intresse att kräva meddelandebekräftelse vad gäller innehållet. Om avgivaren får en bekräftelse på innehållet, så finns det en möjlighet att upptäcka ett eventuellt misstag innan meddelandet har gett upphov till disposition hos mottagaren. Möjligheten för avsändaren att begära en meddelandebekräftelse stämmer överens med Internationella Handelskammarens regler, de s k UNCID-reglerna, Uniform Rules of Conduct for Interchange of Trade Data by Teletransmission. Där framgår det i art 8 att ”The sender of a transfer may request the recipient to advise him whether the content of one or more identified messages in the transfer appears to be correct in substance...”¹¹² Regeln ger avsändaren en möjlighet att kräva meddelandebekräftelse.

I de fall bekräftelsen sker automatiskt bör företagen programmera in gränsvärden i sina system, som gör att systemet avvisar onormala beställningar. Beställaren får i sådana situationer istället vända sig till personbunden ordermottagning.¹¹³ Om företagen inte programmerar in gränsvärden är det min uppfattning att det blir svårare att hävda att beställaren var i ond tro rörande misstaget.

Företagen bör även friskriva sig från misstag genom att ta in en bestämmelse i sina avtal där det framgår att företaget inte ansvarar för erbjudande som har blivit felaktiga p g a misstag.

Förutom ovan nämnda råd bör företag som bedriver e-handel se över sina hemsidor så att det inte finns några felaktigheter.

¹¹² Se SWEPRO, EDI-lagen och revisorn, sid 36

¹¹³ SWEPRO, EDI-lagen och revisorn, sid 33

9 Avslutning

Misstag vid e-handel är ett problem som finns i samhället idag. Inom området för misstag vid e-handel finns ingen tvist i Sverige som har blivit prövad av domstol, vilket skapar en viss osäkerhet. Det är därför viktigt att företag reglerar ansvaret för misstag vid e-handel i avtal med motparten för att på så sätt uppnå rättssäkerhet.

Källförteckning

Offentligt tryck

- Förslag till lag om avtal etc, 1914
- NJA II 1915
- SOU 1996:40
- SOU 1997:18

Litteratur

- Adlercreutz Axel, Avtalsrätt I, 10:e uppl. Juristförlaget i Lund, Lund 1995
- Ahlstedt Hans, Datarättens ABC, 3:e uppl. Iustus förlag, Uppsala, 1997
- Andersen L.L, Madsen och Nørgaard, Aftalsloven med kommentar, Köpenhamn, 1993
- Andersen Mads Bryder, Grundläggande aftaleret, Christian Ejlers förlag, København, 1997
- Carlén-Wendels Thomas, Nätjuridik, 2:a uppl. Stockholm, 1998
- Dotevall Rolf, Herre Johnny, Runesson Eric M, Sveriges Rikes Lag, Avtals- och köprätt, kommentarer, Nordstedts Juridik AB, 1997
- Eaglesham, Taylor Paul, Financial Times xx/xx-00, sid xx
- Edmar Malin, Internetpublicering, en juridisk vägledning, kulturnät Sverige, Stockholm, 1999
- Einersen, Eivind, Elektronisk aftale- och bevisret, Jurist- og økonomiforbundets förlag, Köpenhamn, 1992
- Gobgeld Lennart, Konsumenträtt, regler till hjälp och skydd för att skydda konsumenten, 12:e uppl. Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1999
- Grönfors Kurt, Avtalslagen, 3:e uppl, Nordstedts Gula Bibliotek, Göteborg, 1998
- Hagström Johanna, Göteborgs Posten, tisdagen den 12 september 2000, del 3 , sid 45, Mobil för en krona.
- Handelsprocedurrådet SWEPRO, EDI-lagen och revisorn, legala, säkerhetsmässig och revisionella krav på EDI-system, Göteborg, 1993
- Hellner Jan, Juridisk tidsskrift, 1999-2000 nr 2, Betalning av misstag, sid 409ff
- Hultmark Christina, Ramberg Jan, Inledning till avtalsrätten, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1996
- Hultmark Christina, Elektronisk handel och avtalsrätt, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1998
- Hultmark Christina, Internationalisering av svensk avtalsrätt. SvJT, 1995-96, sid 655
- Hultmark Christina, Konsumentskydd på Internet – rättsekonomiska synpunkter, Särtryck ur Juridisk tidsskrift, 1998-99 nr1
- Janson Ingemar, Den elektroniska marknadsplatsen, Avtals-, köp- och bevisrättsliga aspekter, Institutet för rättsinformatik, IRI-rapport 1997:1
- Karlgren Hjalmar, Avtalsrättens spörsmål, Nordstedts, Stockholm, 1954
- Karlgren Hjalmar, Kutym och rättsregel, Nordstedts, Stockholm, 1960
- Krüger, norsk kontraktsrett, 2:a uppl. Bergen, 1991.
- Kötz H, Zweigert K, An Introduction to Comparative Law, 3:e uppl. Oxford University Press, Oxford, 1997
- Lindberg Agne, Westman Daniel, Praktisk IT-rätt, 2:a uppl. Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1999
- Ramberg Jan, Hultmark Christina, Allmän avtalsrätt, 5:e uppl. Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1999
- Rindforth Petter, [Ens@mrätt](#).på.Internet?, Page Gallery, 1998

- Seipel Peter, Juridik och IT, 6:e uppl. Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 1997
- Vahlén Lennart, avtal och tolkning, Nordstedts, Stockholm, 1960

Rättsfall

Högsta domstolen

- NJA 1980 s.46
- NJA 1986 s. 495

Danska rättsfall

- UfR 1991 s.43
- UfR1985 s.877

Lagtexter och konventioner

- Avtalslagen
- Skadeståndslagen

- BGB

- Uniform Electronic Transactional Act
- UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce, New York, 1997
- UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, Rom, 1994
- Uniform Rules of Conduct for Interchange of Trade Data by Teletransmission, ICC publication no. 452, 1988
- Principles of European Contract Law
- EG direktiv 14263/99

- Brysselkonventionen
- Haagkonventionen
- Luganokonventionen
- Romkonventionen